

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1937 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster.

Genom en den 22 januari 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 62, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

L a g

om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I fråga om de skäl som ligga till grund för förslaget får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster är ordinarie präst pliktig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 70 år, i vissa fall tidigare. Extra ordinarie präst må normalt erhålla emeritilön vid 60 års ålder. Vid tiden för lagens utfärdande redan utnämnd tjänst innehavare är ej mot sitt bestridande skyldig att mottaga emeritilön. I intet fall föreligger rättighet att vid uppnådd emeritiålder erhålla emeritilön, utan utses innehavare av emeritilön, enligt 5 § i lagen, av Konungen efter anmälan av domkapitlet. Beträffande tillträdet av emeritilön stadgas i 6 § första stycket att ordinarie präst, åt vilken emeritilön tilldelats, skall med utgången av mars månad efter det ett år förflutit, sedan beslutet därom meddelades, frånträda sin tjänst och omedelbart därefter vara berättigad att åtnjuta emeritilönen, samt i andra stycket att extra ordinarie präst äger åtnjuta emeritilön från och med den 1 april näst efter det beslutet att tilldela honom dylik lön meddelades.

Jämlikt 1 § i lagen skola emeritilöner utgå ur kyrkofonden. Det härför avsedda anslaget var ursprungligen bestämt till högst 500,000 kronor men har efter hand ökats och utgör sedan år 1929 högst 1,000,000 kronor. Användningen av detta belopp regleras närmare i 3 §, som enligt lag den 13 december 1929 är av följande lydelse:

Med iakttagande därav, att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas samt att icke något är mer än en miljon kronor må användas till emeritilöner, bestämmer Konungen, huru tillgängliga medel skola, med hänsyn till olika klasser av tjänst innehavare, uppdelas i lämpligt antal emeritilöner.

På grund av bestämmelserna i denna paragraf, som av Kungl. Maj:t nu föreslås skola upphävas, är användandet av det till emeritilöner anvisade anslaget som synes bundet i två avseenden, i det att anslaget *dels* icke får utgå i den mån kyrkofondens övriga utgifter icke kunna bestridas och *dels* icke får överskridas.

Enligt kungligt brev den 22 mars 1935 är emeritilöneanslaget numera uppdelat i följande antal emeritilöner: till kyrkoherdar högst 147, till komministrar högst 45 samt till extra ordinarie präster högst 31. Erfarenheten har visat, att antalet av de för komministrar och extra ordinarie präster reserverade emeritilönerna i regel varit tillräckligt. Beträffande däremot emeritilönerna för kyrkoherdarna har löneanslagets maximering, trots verkställda förhöjningar, haft till följd en kännbar disproportion mellan tillgång och efterfrågan. Av verkställda utredningar har sålunda framgått, hurusom ett större eller mindre antal präster varje år måst stå över, ehuru de av domkapitlet föreslagits till erhållande av emeritilön. För närvarande ställa sig siffrorna sålunda, att av 54 till emeritilön fr. o. m. den 1 april 1937 föreslagna prästmän 27 (5 avgångsskyldiga och 22 frivilligt anmälda) ej erhållit emeritilön.

Svårigheterna att i önskvärd utsträckning tillgodose behovet av eme-

ritilöner och de nackdelar som därav följt uppmärksammades av 1931 års prästlönerregleringssakkunniga. De sakkunniga, som ansågo det vara av vikt att ingen präst, som uppnått den för erhållande av emeritilön stadgade åldern, mot sin vilja nödgades kvarstå i tjänsten och att skyldigheten att avgå alltid kunde göras gällande då anledning därtill föreläge, föreslogo att emeritilöneanslaget skulle höjas till 1,500,000 kronor.

En likartad väg beträddes av 1932 års kyrkomöte, som i anledning av en vid mötet väckt och av kyrkolagsutskottet tillstyrkt motion i skrivelse, nr 24, till Kungl. Maj:t anmälde sig hava antagit ett av kyrkolagsutskottet upprättat förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i emeritilönelagen, innebärande en höjning av emeritilöneanslaget till 1,200,000 kronor.

Över kyrkomötets skrivelse hava kammarkollegiet och statskontoret den 12 december 1933 avgivit gemensamt utlåtande. Ytterligare utredning i frågan har härefter verkställts av en inom ecklesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig, kammarrådet Tom Wohlin, som med skrivelse den 30 juni 1936 överlämnat nytt förslag i ämnet.

I ämbetsverkens utlåtande framfördes tanken på en sådan ändring i emeritilönelagens bestämmelser, att prästerskapets pensionering bleve oberoende av förutsättningen att kyrkofondens årliga utgifter och inkomster balanserade. Härför föreslogo ämbetsverken, att ur 3 § i lagen finge utgå förbehållet »att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas». Genom borttagandet av detta förbehåll skulle utgifterna för prästerskapets pensionering bliva fullt jämställda med fondens övriga utgifter.

Denna tanke har upptagits av *den sakkunnige*, som emellertid gått ett steg längre och föreslagit upphävande även av bestämmelsen om emeritilöneanslagets maximering. Den sakkunnige har därvid anført:

Upphävandet av det av ämbetsverken omnämnda särskilda förbehållet i 3 § i emeritilönelagen synes redan med stöd av vad ämbetsverken därom anført vara till fullo motiverat, helst frågan om utvidgade möjligheter för prästernas pensionering, med hänsyn till kravet å de prästerliga befattningarnas behöriga upprätthållande, framstår som en angelägenhet av den största betydelse för såväl pastoraten och dess medlemmar som kyrkan i dess helhet. Enligt såväl ämbetsverkens som kyrkomötets förslag skulle emellertid Kungl. Maj:ts befogenhet att tilldela emeritilön åt *alla* de präster, som enligt lagens bestämmelser i övrigt vore skyldiga att avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön eller eljest vore därtill berättigade, alltfört förbliva såtillvida inskränkt, som Kungl. Maj:t härvid även i fortsättningen skulle vara bunden av en, må vara vidgad, men dock i lagen fixerad kostnadsram. Det vill förefalla, som om starka skäl skulle föreligga att, därest de förevarande bestämmelserna nu ändock skola jämkas i av ämbetsverken föreslaget syfte, steget härvid tages fullt ut, så att den i lagens 3 § genom emeritilöneanslagets maximering kvarstående begränsningen med avseende å

prästernas pensionering helt borttages. Både av kyrkomötet och ämbetsverken har, såsom berörts, liksom av 1931 års prästlönereglerings-sakkunniga, med styrka framhållits önskvärdheten av att prästernas pensionering kunde i överensstämmelse med härför i lagen stadgade grunder helt och fullt genomföras.

Den sakkunnige har vidare framhållit, att därest de båda berörda i 3 § i emeritilönelagen stadgade begränsningarna för emeritilönernas gäldande upphävdes, inga bärande skäl finnes för att övrig del av stadgandena i samma paragraf längre bibehölles. Vad däri föreskrevs om Kungl. Maj:ts bestämmande av antalet emeritilönenum tjänade nämligen icke, därest begränsningarna i Kungl. Maj:ts befogenhet därutinnan bortföle, något vidare ändamål, då ju jämlikt 5 § i samma lag det ankomme på Kungl. Maj:t själv att utse innehavarna av emeritilön.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna av sitt förslag har den sakkunnige anfört:

1931 års prästlöneregleringssakkunniga beräknade på sin tid — med utgångspunkt dock från en viss föreslagen mindre förhöjning av emeritilönerna samt med inräknande i emeritilöneanslaget jämväl av dyrtidstilläggen å emeritilönerna — såsom erforderligt för beredande av tillgång till ett för *alla* fall tillräckligt antal emeritilöner ett belopp av högst 1,500,000 kronor. Huruvida denna kostnadssumma kunde tänkas komma att något så när motsvara de avsedda verkliga kostnaderna, är givetvis vanskligt att bedöma, då ju varje förhandsberäkning av dessa kostnader måste bli synnerligen osäker. I den beräknade kostnadssumman ingingo dyrtidstilläggen med 125,000 kronor och den tilltänkta höjningen av emeritilönerna med 25,000 kronor. Då någon höjning av emeritilönebeloppen icke kommit till stånd samt dyrtidstilläggen alltjämt utgå av särskilt anslag från kyrkofonden, torde man emellertid, utgående från vad nämnda sakkunniga beräknat, kunna räkna med att kostnaden för utdelande av emeritilöner åt församlingspräster i den fulla utsträckning, som lagens bestämmelser om avgång från tjänsten förutsetta, icke skulle behöva för år överstiga 1,350,000 kronor. Ett uttagande av även detta större utgiftsbelopp från kyrkofonden skulle, i enlighet med vad förut framhållits, svårligen komma att i och för sig påverka storleken av den allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp.

Med anledning av att ämbetsverken i sitt utlåtande vidrört frågan om kyrkofondens bärkraft vid en ökning av kostnaderna för prästerskapets pensionering har den sakkunnige vidare anfört:

Vid tiden för ämbetsverkens utlåtande var den allmänna kyrkoavgiften bestämd att uttagas med högsta medgivna belopp, 15 öre för skatte-krona. Några säkra erfarenheter hade då ännu icke vunnits beträffande hållbarheten av gjorda beräkningar om jämvikten mellan kyrkofondens utgifter och inkomster enligt de först vid samma tid, år 1933, införda nya finansieringsbestämmelserna. Allteftersom under de påföljande åren bättre hållpunkter för bedömandet härav erhållits, ha kalkylerna, i avseende å vad för år behöver uttagas i allmän kyrkoavgift, erhållit en säkrare grundval. Som bekant uttages för år 1936 blott 11 öre för

skattekrone i allmän kyrkoavgift. I propositionen nr 242 till 1936 års riksdag angående ändrade bestämmelser för biskoparnas avlöande m. m. finnes översiktligt redogjort för kyrkofondens förhandenvarande ställning. Därav torde framgå, att — med det skatteunderlag som nu föreligger — en merbelastning av kyrkofonden med det belopp, som av kyrkomötet för här ifrågavarande ändamål föreslagits, icke i och för sig bör kunna föranleda, att för balanseringen av kyrkofondens årliga utgifter och inkomster skulle komma att krävas uttag av allmän kyrkoavgift med belopp utöver det nu bestämda grundbeloppet, 15 öre.

I anslutning härtill har *departementschefen* vid anmälan av ärendet i statsrådet den 9 oktober 1936 erinrat om att enligt kungörelse den 11 september 1936 (nr 510) bestämts att av allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp skall för år 1937 uttagas endast 10 öre för skattekrone, och att i de till grund härför liggande beräkningarna kalkylerats med höjda utgifter för kyrkofonden bland annat för biskoparnas avlöande.

Departementschefen har vidare anfört bland annat:

Statsmakternas tid efter annan fattade beslut om höjning av anslaget till de prästerliga emeritilönerna har syftat till att, såvitt medelsbehovet härför vid ett vart tillfälle kunnat överblickas, säkerställa pensioneringen av landets präster efter de i emeritilönelagen härför fastställda grunderna. Förhållandena, sådana de gestaltat sig under åren efter 1929, då en dylik höjning senast beslutades, giva tydligen vid handen, att anslaget alltjämt är för knappt tillmätt för att här berörda syfte skall kunna i sin fulla utsträckning tillgodoses.

Uppfattningen att kostnaderna för prästerskapets pensionering skola stå tillbaka för andra å kyrkofonden ankommande utgifter, vilken uppfattning väl vid det prästerliga tjänstepensionsväsendets första tillkomst framstått såsom berättigad, kan numera ej upprätthållas. Jag tillstyrker följaktligen i likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter ett upphävande av den i 3 § emeritilönelagen från ett tidigare rättsläge kvarstående bestämmelsen, vari berörda uppfattning fått sitt uttryck.

Det allmännas liksom ock den enskilde befattningshavarens intresse av att prästernas pensionering må kunna för alla fall genomföras i den utsträckning, som i emeritilönelagen förutsättes, ligger i öppen dag och är under frågans behandling kraftigt understruket. Men detta mål kan icke med säkerhet uppnås, om man nu åter inskränker sig till att höja det för emeritilönerna i lagen angivna maximianslaget med ett belopp, som antages svara emot det just för dagen beräkneliga behovet av ytterligare antal emeritilöner. Därmed är man blott inne på samma väg, som hittills varit med föga framgång beträdd, och risk föreligger ånyo, att anslaget snart nog skall visa sig ändock vara för lågt tilltaget och åter behöva höjas. Skulle däremot beräkningarna i fråga om anslagsbehovet redan nu kunna göras så tillförlitliga, att därvid uppskattat kostnadsbelopp komme att för alla fall förslä, läser en fixering i lagen av detta belopp framstå såsom skäligen ändamålslös.

Sedan Kungl. Maj:t inhämtat kyrkomötets yttrande över det nu framlagda lagförslaget, har kyrkomötet i skrivelse den 10 november 1936 anmält att kyrkomötet godkänt lagförslaget i oförändrat skick.

Utskottet.

Utskottet har vid sin granskning av det i propositionen framlagda lagförslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma och får alltså hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 16 februari 1937.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Klefbeck, Erik Anderson, Otto Wangson, Ekströmer, Colleen, Verner Andersson* och *Roos*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist, Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Lindmark, Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Krogstorp, *Berg* och *Eriksson* i Toftered.
